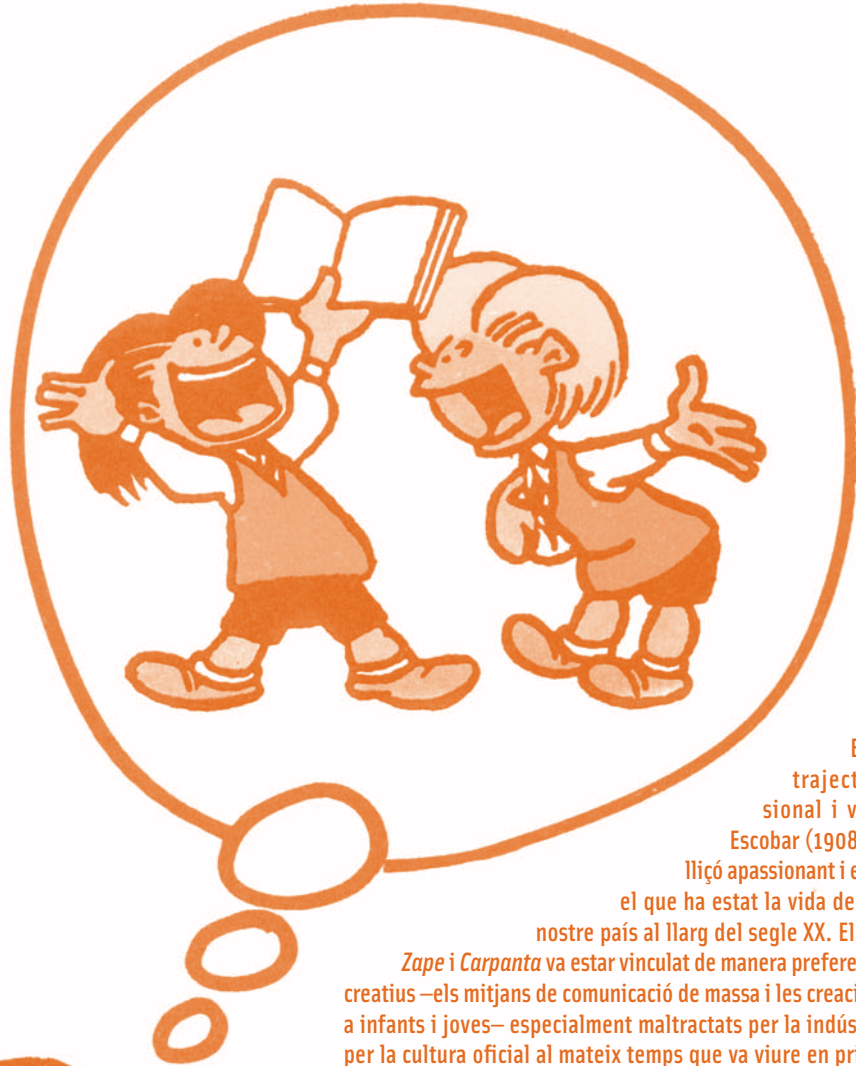

Redescobrir Escobar

El repàs de la trajectòria professional i vital de Josep Escobar (1908-1994) és una lliçó apassionant i exemplar sobre el que ha estat la vida de l'artista en el nostre país al llarg del segle XX. El pare de *Zipi y Zape* i *Carpanta* va estar vinculat de manera preferent a dos camps creatius —els mitjans de comunicació de massa i les creacions adreçades a infants i joves— especialment maltractats per la indústria editorial i per la cultura oficial al mateix temps que va viure en primera línia les circumstàncies històriques, polítiques i econòmiques que han condicionat la nostra identitat col·lectiva: els anys de la República, el compromís amb el govern legítim durant la guerra, l'estada a les presons franquistes, la depuració del cos de funcionaris a què pertanyia, la repressió, el *desarrollo* dels anys seixanta, la transició...

Format en els fecunds anys vint i trenta, una època en què semblava que el món es podia canviar amb les idees i les paraules, Josep Escobar, fill del cap de Correus a Granollers, va decidir parlar i opinar amb els seus dibuixos, i fer-ho sovint amb un somriure: les revistes de l'època, inicialment *La Gralla* de Granollers, *En Patufet*, la mai prou reivindicada *Violet*, la publicació de contingut psicalíptic *Papitu*, *TBO*, *Lecturas*, entre d'altres, van acollir la feina d'un jove humorista que començava a forjar-se un nom entre els companys i el públic. Quan la guerra va esclatar, ell va lluitar amb el seu treball gràfic contra aquells que volien imposar el silenci, i les seves il·lustracions i acudits a *L'Esquella de la Torratxa* o a *La Campana de Gràcia* ens mostren un autor que posa les seves armes —el pinzell i les plomes— al servei de la llibertat. Quan el conflicte bèl·lic va acabar, Escobar va ser un dels molts ciutadans que va patir la ferotge repressió del nou règim: des de les cel·les de la Modelo va continuar dibuixant, i la recent exposició pública dels seus acudits nascuts a la presó és una brillant mostra del més àcid dels humors negres. La postguerra va suposar, entre moltes d'altres coses, la brutal ruptura amb una fructífera etapa de les revistes il·lustrades del

país; el mercat i la indústria van patir una reconversió salvatge i semblava que només es podia treballar com a ninotaire fent tebeos per a infants –i lògicament, només en castellà–. Escobar podria haver callat i haver abandonat la professió, però no ho va fer; assumint les noves condicions va decidir crear sèries que, adreçades al públic més jove, eren llegides per tota la família, i que li permetien oferir, sempre des de les limitacions d'un règim totalitari, una mirada crítica sobre la realitat. La censura va condicionar la seva feina i va obligar-lo a suprimir sèries que atacaven la institució de la família –*Doña Tula, suegra*– o a suavitzar la descarnada descripció de la misèria de l'època –*Carpanta*–; Escobar, ferm en la seva voluntat de lluitar contra el silenci imposat, va saltar a l'aparent ingenuïtat del món de la infància on dos nens trapelles –*Zipi y Zape*– s'enfrontaven, amb astúcia i de manera incansable, a les institucions que limitaven la seva llibertat i creativitat: l'escola i la família.

Però el camp dels tebeos no va ser l'únic en el qual Escobar va deixar la seva empremta. **Polifacètic i inquiet, decidit a fer escoltar la seva veu, va escriure i representar teatre en català en anys difícils com eren els cinquanta i seixanta**, i algunes de les seves obres –especialment *Assaig General* (1957) però també *L'altra cara de la lluna* (1968) i d'altres– van assolir un més que notable èxit entre els grups de teatre no professionals del país. Va ser un veritable pioner en el camp de l'animació ja des d'abans de la guerra, i posteriorment va arribar a ser el responsable de sèries dels prestigiosos Estudios Chamartín com les del toret *Civilón* (1941) o les de l'entremaliat gat *Zapirón* (1945); va participar activament en el llargmetratge *Érase una vez* (1950), una molt acurada producció que va ser guardonada a la Biennale de Venècia; fins i tot va arribar a inventar sistemes de reproducció domèstica de cine com van ser els *Cine Skob* (1942) i *Cine Stuk* (1952), comercialitzats amb força èxit i on es podien veure en versió animada aventures dels seus personatges de tebeo. No solament va manifestar el seu talent en els àmbits esmentats: a l'inici dels

anys cinquanta, va idear cursos de dibuix per correspondència que li permetien traspasar tota la seva experiència i coneixement als aprenents de dibuixant i, en definitiva, Josep Escobar es va convertir en una referència imprescindible per als seus companys i per a les noves fornades de creadors; ell era no sols el mestre sinó l'artista que lligava diverses generacions i donava continuïtat a una tradició que havia estat brutalment escapçada pels esdeveniments històrics.

Quan avui dia ens apropem a qualsevol llibreria del país i hi trobem volums que recullen les aventures dels seus personatges, se'ns demostra que la transcendència de la seva obra va molt més enllà d'una conjuntura històrica determinada. Que uns nens i nenes d'avui dia, integrats des que es van escolaritzar en un sistema educatiu plural i formats en la societat del benestar que és sovint la de l'abundància més incontrolada, puguin trobar atractives unes històries que els parlen de la gana més elemental o d'una escola on s'estudia la *lista de los Reyes Godos* o d'una llar on existeix una habitació amb rates en la qual s'empresona els infants rebels, és una demostració palmària del fet que la creació de Josep Escobar va saber, parlant de la seva realitat contemporània, trobar uns valors universals i atemporals més profunds, i que permeten la seva lectura entusiasta en el món que ens envolta.

Des de fa uns anys hi ha diverses iniciatives –exposicions, premis, estudis...– nascudes des de determinades institucions públiques destinades a recordar l'aportació de Josep Escobar a la cultura popular del país; aquest interès ens parla, per una banda, d'un primer graó en el reconeixement de la seva obra però, per una altra, ens podria fer pensar que cada cop l'obra d'Escobar està més apartada dels lectors joves i que ha perdut, per tant, la seva condició d'obra viva. Afortunadament, aquesta germinal valoració crítica es desenvolupa de manera paral·lela a la continuada reedició de les pàgines que va dibuixar el nostre autor al llarg de la seva carrera professional. I no sols això sinó que, amb l'autorització dels hereus, nous autors dibuixen noves aventures de *Zipi y Zape* i fins i tot apareixen en el mercat CD-Rom interactius protagonitzats pels bessons més populars del món de les vinyetes; la fidelitat del públic més veterà

i la incorporació de nous lectors semblen assegurar la presència de Josep Escobar en la memòria col·lectiva del present i del futur, un autor que analitzat en profunditat se'ns mostra com a figura necessària i imprescindible per entendre l'evolució dels mitjans de comunicació de massa en el país al llarg del segle XX.

****Joan M. Soldevilla és autor de l'obra *El pare de Carpanta i Zipi y Zape: Josep Escobar o la lluita contra el silenci*. Premi Rovelló 2005.**

Bibliografia –selecció–

L'amplíssima difusió de l'obra de Josep Escobar fa gairebé impossible consignar-ne totes les diverses edicions. Per facilitar la consulta, només indiquem els títols editats des de 1987 per Ediciones B i els volum editats en tapa dura –obviem les referències als múltiples títols publicats a la Colección Olé–. Amb asterisc, els volums que considerem més interessants.

Col·lecció Super Humor

**Escobar, Josep. Super Humor Zipi y Zape*. Barcelona: Ediciones B, 1993-2004. 14 vols.
És especialment interessant el volum 14 (2004), amb un exhaustiu recorregut per la història de la sèrie.

Col·lecció Magos del Humor

La vuelta al mundo. Barcelona: Ediciones B, 1987.
El túnel del tiempo. Barcelona: Ediciones B, 1987.
Detectives en acción. Barcelona: Ediciones B, 1987.
El gran safari. Barcelona: Ediciones B, 1989.
Enviados especiales. Barcelona: Ediciones B, 1989.
Aprendices al tun-tún. Barcelona: Ediciones B, 1990.
El spray mágico. Barcelona: Ediciones B, 1990.
La guerra del hampa. Barcelona: Ediciones B, 1990.
**Especial Escobar*. Barcelona: Ediciones B, 1994.
**Carpanta 50 aniversario*. Barcelona: Ediciones B, 1995.
Aquests dos darrers volums són d'especial interès pel recull de materials poc editats i de difícil accés.

Col·lecció Mestres de l'humor (versions catalanes d'àlbums de Zipi i Zape sense indicar-ne traductor).

La volta al món. Barcelona: Ediciones B, 1987.
El túnel del tiempo. Barcelona: Ediciones B, 1987.
Detectives en acción. Barcelona: Ediciones B, 1987.
El gran safari. Barcelona: Ediciones B, 1987.